

УДК: 339.92:622.33

В.В.Горощенко

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Обґрунтовується необхідність активізації інвестиційних процесів у галузі та пропонується схема консолідованого фінансування підприємств вугільної галузі.

Necessity of activization of investment projects for branch is proved and the scheme of the consolidated financing of the enterprises of coal branch is offered.

Ключові слова: вугільна промисловість; інвестиційні процеси; інноваційний розвиток; шахта; інвестиційний фонд.

Розвиток України, її політична та економічна стабільність і незалежність багато в чому обумовлені наявністю та ступенем використання власної паливно-енергетичної бази і забезпечуються, головним чином, поставками вугілля в необхідних обсягах та належної якості. Враховуючи величезний мінерально-ресурсний потенціал вугільних родовищ України, вугільна промисловість здатна задовольнити потреби країни у вугіллі на рівні 110–120 млн. т на рік. Тому природно, що проектом Енергетичної стратегії України до 2030 р. і на подальшу перспективу обсяг видобутку вугілля в найближчі 8–10 років повинен зрости на третину. Це об'єктивно вимагає кардинального відновлення фізично зношених і морально застарілих основних фондів, технічного оновлення вугільної промисловості, реформування системи управління галуззю. Незважаючи на відносну стабілізацію обсягів видобутку в останні роки галузь перебуває в складній фінансовій кризі, основу якої становить дефіцит власних коштів у багатьох шахт, а також обмежені фінансові можливості держави для підтримки на необхідному рівні національної вугільної промисловості.

З огляду на стан національної економіки й перспективи її розвитку, для виводу з кризи вугільної промисловості нереально розраховувати тільки на централізовані державні кошти. Вони були і продовжують залишатися важким тягарем для бюджету країни. Тому особливу актуальність здобуває проблема залучення в галузь недержавних інвестицій для прискорення інноваційного розвитку.

Дослідженнями цих проблем займається багато вчених, зокрема А.І. Амоша, Ю.З. Драчук, А.І. Кабанов, С.Г. Лунев, О.І.Пампура, В.Д. Харченко, С.В.Янко та ін. [1; 2; 3]. Проте чимало питань залишається без відповідної розробки. Тому метою цієї статті є пошук шляхів поліпшення інвестиційного клімату в вугільній галузі. Задля рішення цієї проблеми вирішуються певні завдання: обґрунтовується необхідність активізації інвестиційних процесів у галузі; пропонується схема консолідованого фінансування підприємств вугільної галузі.

Підкреслимо, що інвестиційне та фінансове забезпечення інноваційного розвитку вугільного виробництва — важливий стратегічний напрям забезпечення енергетичної незалежності та безпеки України. При цьому, наявність власних коштів підприємства, доступ до джерел інвестиційних ресурсів для фінансування інновацій, наявність і зацікавленість інвесторів у реалізації інновацій є найважливішими факторами успіху в інноваційному розвитку.

Особливості здійснення інвестиційної підтримки інноваційного розвитку вугільної промисловості обумовлюється рядом факторів. Серед них: рівень значущості інновацій; необхідний розмір інвестицій на впровадження інновацій; рівень ризику інноваційної діяльності; характер та масштаб ефекту від інноваційної діяльності. Усі вони, в свою чергу, обумовлюють вибір потенційних інвесторів та джерел інвестування інновацій, визначають необхідний обсяг інвестицій в інноваційний розвиток, формують умови здійснення інвестиційної підтримки інноваційної діяльності,

Незважаючи на деяке пошквалювання інвестиційних процесів на промислових підприємствах України, вони все ще відбуваються вкрай повільно. Особливо гостро проблема інвестування стосується вугільної промисловості, яка характеризується тривалими строками окупності капітальних вкладень, що робить її непривабливою для потенційних інвесторів. У зв'язку зі стратегічним значенням цієї галузі для подолання енергетичної залежності і стабільного розвитку української економіки, необхідно забезпечити умови для виведення її з критичного стану вже у найближчі строки. Для цього необхідна розробка і реалізація концепції активізації інвестиційної діяльності у галузі з урахуванням реальної економічної ситуації. Проблема подолання інвестиційного голоду в галузі здобуває першорядне значення. Так, відповідно до Програми науково-технічного розвитку Донецької області до 2020 року [4] до основних напрямів розвитку галузі віднесені:

- оновлення основних виробничих фондів підприємств шляхом модернізації, введення нових потужностей на основі досягнень науки і техніки;
- приватизація на конкурсних засадах інвестиційно привабливих шахт, рентабельність яких дає змогу перейти до самофінансування;
- фінансове оздоровлення підприємств шляхом максимального зменшення кредиторської та дебіторської заборгованості;
- концентрація і раціональне використання фінансових ресурсів галузі та коштів державної підтримки для розв'язання найважливіших виробничих, науково-технічних, економічних та соціальних проблем;
- диверсифікація джерел інвестиційних ресурсів у розвиток вугільної промисловості.

Ефективність залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій може бути досить високою. Про це свідчить досвід роботи рентабельних, фінансово стійких підприємств: АП «Шахта ім.А.Ф.Засядько», ВАТ «Шахта Червоноармійська-Західна №1», ДВАТ «Шахта «Південнодонбаська №3», ВАТ «Шахта «Комсомолец Донбасу». На цих підприємствах намагаються забезпечити своєчасне залучення інвестицій на технічне переозброєння і створення сприятливого інвестиційного клімату, що дало змогу поліпшити техніко-економічні показники роботи [7].

Державна політика регулювання інвестиційної діяльності у вугільній промисловості має здійснюватися поетапно.

По-перше, розвиток інвестиційних процесів і забезпечення приходу у вугільну галузь ефективних власників вимагають створення стійкої нормативно-правової бази. Так, наприклад, було б доречно внести зміни до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» щодо звільнення від оподаткування прибутку банків і кредитних установ, отриманого за надання цільових кредитів на термін більше трьох років для здійснення інвестицій у розвиток вугільної галузі для виконання інноваційних проектів.

По-друге, важливим етапом перетворень у галузі повинне стати підвищення привабливості вугільних шахт для приватного капіталу. З цією метою діючий шахтний фонд, залежно від ефективності виробництва й промислових запасів вугілля, може бути переведений у недержавні форми власності — приватну, акціонерну тощо. Цьому буде сприяти нова доктрина інвестування шахт, важливими особливостями якої є:

- розумне сполучення державного регулювання з ринковими механізмами;
- найбільш повне використання власних інноваційних ресурсів із залученням внутрішніх і зовнішніх інвесторів;
- інноваційний розвиток підприємств на основі впровадження інновацій;
- державні дотації і централізовані капітальні вкладення повинні здійснюватися диференційовано залежно від можливостей шахт до самозабезпечення їхнього розвитку й від наявних запасів вугілля.

Таким чином, державна інвестиційна політика повинна передбачати створення сприятливого інвестиційного клімату, розробку законодавчої бази й залучення приватного капіталу.

По-третє, для підвищення ефективності інвестиційної діяльності повинне бути передбачене збільшення питомої ваги витрат на технічне переоснащення підприємств вугільної промисловості та збалансованість інвестиційного циклу. Для цього необхідні розробки оптимальних схем інвестиційної діяльності, що враховують фінансовий стан кожного вугільного підприємства.

Одним із ключових факторів, що забезпечують надходження у галузь недержавного капіталу стає створення умов для поліпшення інвестиційної привабливості підприємств й загалом територій пріоритетного розвитку вугледобувних регіонів. У грудні 1998р. було запроваджено в дію Закон України «Про спеціальні економічні зони й спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» [5]. Підприємства галузі в цьому регіоні, до призупинення дії Закону, частково скористалися податковими пільгами в рамках реалізації окремих інвестиційних проектів, хоча цього недостатньо. Варто враховувати, що рівень оподаткування підприємств ПЕК вище, ніж у середньому по промисловості, оскільки поряд із загальним для всіх для них діють спеціальні податки: плата за використання надр, відрахування на геологорозвідувальні роботи, рентна плата за нафту та газ. Тому галузь потребує державної підтримки шляхом пільгового режиму оподаткування.

Так, А.В.Вовченко в своїй роботі [6] задля підвищення інвестиційної привабливості вугільної галузі запропонував три моделі, сутність яких полягає в представленні будь-якої добувної ділянки шахти, яка проектується як самостійного об'єкта інвестування з відповідною оцінкою ефективності вкладень на певний етап його виробничо-економічної діяльності. Перша модель призначена для шахт, які не мають заборгованості перед бюджетом, що дає їм право виступати ініціаторами інвестиційних проектів, які претендують на певні податкові пільги. Друга — для рентабельних вугільних шахт, що мають заборгованість перед бюджетом, у чинність якої ці підприємства не можуть претендувати на податкові пільги, тому особливим моментом цієї моделі є створення нової юридичної особи. Третя модель — для нерентабельних шахт, що мають заборгованість перед бюджетом, в зв'язку з чим пропонується створити нове підприємство тільки за рахунок інвестицій стороннього інвестора, яке б одержувало відповідні податкові пільги.

Зважаючи на все це було б доречним створити вугільний територіальний інвестиційний фонд (рис. 1), який би, по-перше, акумулював інвестиційні кошти, а, по-друге, з позицій єдиної стратегії інвестував їх у конкретні підприємства з розробки вугільних родовищ, які на свою діяльність мали б податкові пільги. Достоїнством пропонованої схеми є можливість консолідованого інвестування, коли джерелами вкладення коштів можуть одночасно виступати державний бюджет, підприємства різних форм власності, включаючи виробників гірничошахтного устаткування й комерційні структури.

Таким чином, вирішується завдання єдиного підходу до інвестиційної діяльності вугільної галузі, зокрема, залучення інвестиційних ресурсів й їхнього вкладення з максимальною економічною вигодою.

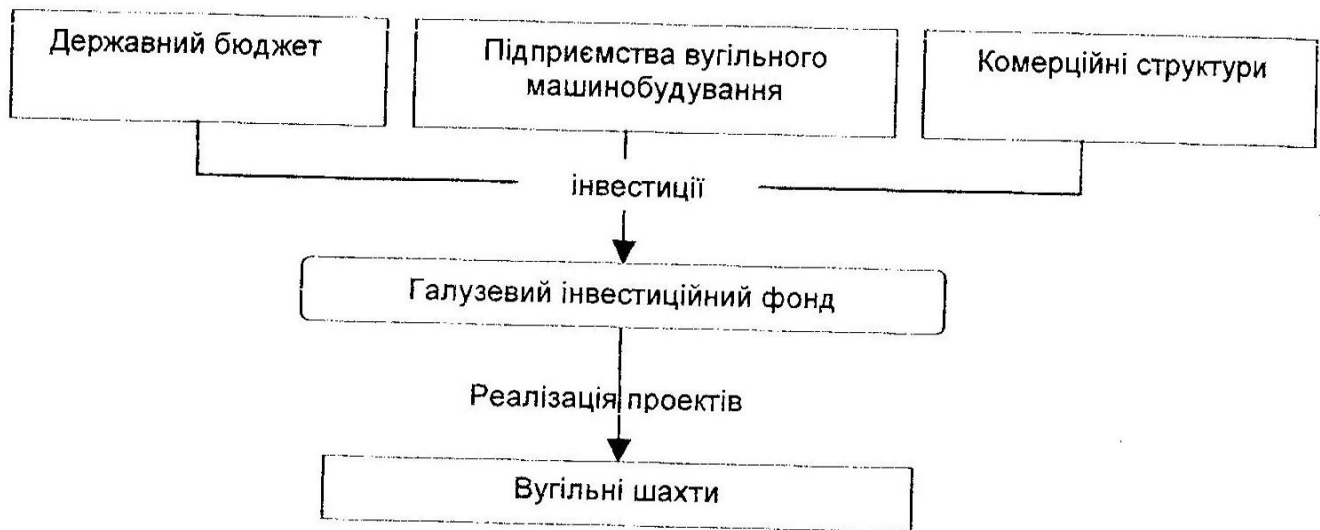

Рис. 1 Схема консолідованого фінансування підприємств вугільної галузі

Отже, подолання економічного спаду виробництва й технологічної відсталості галузі залежить від інвестиційної політики держави й створення умов для нагромадження капіталу у виробничій сфері. Без інвестування капітальних вкладень не може бути й мови про розвиток ефективних інноваційних процесів, що визначають економічний ріст країни.

1. Амоша А.И, Биренберг Б.М. Угольная промышленность Украины: Проблемы и решения/ ИЭП НАН Украины. — Донецк, 1999. — 95с.;
2. Харченко В.Д., Драчук Ю.З. До механізму інноваційного розвитку вугільної промисловості // Уголь України. — 2005. — №9. — С.12;
3. Пампура О.И. Актуальные вопросы финансирования инновационной деятельности предприятий угольного комплекса // Менеджер. — 2002. — №3. — С.39;
4. Програма науково-технічного розвитку Донецької області до 2020 року. — Донецьк, 2002. — 226с.;
5. Закон України «Про спеціальні економічні зони й спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» від 24.12.1998р № 356 // Урядовий кур'єр від 14 січня, 1999. — С.11–16;
6. Вовченко А.В. Угольная отрасль Донецкой области на пути к рыночным отношениям // Экономика Украины. — 1999. — №8. — С.79;
7. Вечірній Донецьк. — 2007, №19. — С. 2–6.